

PRETPRISTUPNI PROGRAMI

mr. sc. Marina KESNER-ŠKREB
Institut za javne financije, Zagreb

Pojmovnik*
UDK 327.39(497.5:4-67 EU)
JEL F15

Europska unija pokrenula je pretpristupne programe kao pomoć za pripremu zemalja kandidatkinja u ispunjavanju kriterija za članstvo (tzv. kriterija iz Kopenhagena). Državama kandidatkinjama potrebna su znatna ulaganja kako bi se njihove institucije pripremile za primjenu pravne stečevine Zajednice te ispunili uvjete za članstvo. Za razdoblje 2000-2006. godina pokrenuta su tri tzv. pretpristupna programa: PHARE, ISPA i SAPARD. Program PHARE koncentrira se na izgradnju institucija, ulaganja u infrastrukturu te na ekonomsku i socijalnu koheziju. Program SAPARD bavi se modernizacijom poljoprivrede i ruralnim razvojem, a ISPA podržava infrastrukturne projekte u području prometa i zaštite okoliša. Za razdoblje 2007-2013. godina program pod nazivom Instrument pretpristupnog programa (*Instrument for Pre-accession Assistance – IPA*) bit će jedini način financiranja zemalja kandidatkinja i zamijenit će ostale pretpristupne programe. On će također zamijeniti CARDS program, koji je namijenjen zemljama zapadnog Balkana.

PHARE je program pomoći ustanovljen 1989. godine, nakon pada komunizma u zemljama srednje i istočne Europe, a cilj

mu je obnova tih zemalja. Isprva je obuhvaćao samo Poljsku i Mađarsku, pa se nazivao *Pologne-Hongrie: assistance à la restructuration économique* (odakle i današnji akronim). S vremenom se proširio na današnje zemlje srednje i istočne Europe, a osim pomoći u obnovi gospodarstava tih zemalja, PHARE je bio glavni financijski instrument pretpristupne strategije za zemalje koje su podnijele molbu za članstvo u EU. Ciljevi PHARE programa su priprema država kandidatkinja za članstvo u Uniji, odnosno njihovo osposobljavanje za punu primjenu pravne stečevine EU te korištenje strukturnih fondova i Kohezijskog fonda nakon pristupanja. Dakle, on je ponajprije usmjeren na izgradnju institucija nužnih za proces približavanja ekonomskim integracijama te za financiranje investicijskih programa u državama kandidatkinjama.

Najmanje 30% sredstava iz programa PHARE namijenjeno je jačanju institucija koje su zadužene za usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s pravnom stečevinom EU i za njegovu provedbu, uglavnom putem tzv. *twinning* projekata u javnoj upravi, odnosno za povezivanje i projektnu suradnju među srodnim tijelima države kandida-

* Prilježeno (*Received*): 18.9.2006.

Prilježeno (*Accepted*): 25.9.2006.

tkinje te jedne ili više članica EU. Projekti obuhvaćaju pomoć pri usklađivanju i provedbi zakona putem direktne stručne pomoći, obrazovnih aktivnosti ili priprema strategije razvoja određenog sektora. Najviše, 70%, sredstava namijenjeno je ulaganjima u regulativnu infrastrukturu koja je nužna za primjenu pravne stečevine EU (primjerice, nabava specijalističke laboratorijske opreme za kontrolu kvalitete prehrambenih namirnica, opremanje granične veterinarske službe ili modernizacija graničnih prijelaza) te za ulaganja u gospodarsku i socijalnu koheziju (primjerice, za poticanje razvoja maloga i srednjeg poduzetništva ili ulaganja u lokalnu infrastrukturu). Država korisnica dužna je sva ulaganja u opremu ili infrastrukturne projekte sufinancirati u iznosu od 25% vrijednosti investicije.

ISPA (*Instrument for Structural Policies for Pre-Accession*) službeno je pokrenut 1. travnja 2000. godine s ciljem pružanja pomoći Unije državama kandidatkinjama u pripremanju za članstvo, i to na području prometa i zaštite okoliša. Za razdoblje od 2000. do 2006. godine u programu će biti dostupno 1,04 mlrd. eura (prema cijenama iz 1999. godine), a u Europskoj je komisiji za nj zadužena Opća uprava za regionalnu politiku. Glavni su prioriteti tog programa priprema država kandidatkinja o politikama i procedurama EU na području obrazovanja, pomoć u dosezanju standarda EU u zaštiti okoliša, te proširenje i povezivanje s transeuropskim prometnim mrežama.

U sektoru prometa financiraju se projekti koji proširuju transeuropsku prometnu mrežu povezujući Uniju i države kandidatkinje, nacionalne mreže međusobno te nacionalne mreže s transeuropskom. Projektima se razvijaju željeznice, ceste, morski putovi i luke, te infrastrukture zračnih luka. U sektoru zaštite okoliša financiraju se projekti usmjereni na usklađivanje s uredbama EU, a koji zahtijevaju visoka ulaganja, kao što su upravljanje otpadnim vodama, gospodare-

nje krutim i opasnim otpadom, vodoopskrba i odvodnja te poboljšanje kakvoće zraka.

SAPARD (*Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development*) poseban je pretpristupni program EU za poljoprivredu i ruralni razvoj, zamišljen kao pomoć zemljama srednje i istočne Europe u pripremanju za sudjelovanje u zajedničkoj poljoprivednoj politici i jedinstvenom tržištu. Cilj je tog programa pomoći državama kandidatkinjama u rješavanju problema strukturnih prilagodbi u njihovim poljoprivrednim sektorima i ruralnim područjima te pružanje pomoći u provedbi pravne stečevine Zajednice na području zajedničke poljoprivredne politike te cjelokupnoga relevantnog zakonodavstva. Program je pokrenut u lipnju 1999. godine, a države kandidatkinje imaju se pravo njime koristiti sve do priključenja Uniji.

Financijska pomoć iz programa SAPARD isplaćuje se za intervencije sukladne mjerama koje određuje Nacionalni plan ruralnog razvitka, primjerice ulaganja u poljoprivredne posjede, preradu i marketing poljoprivrednih i ribarskih proizvoda, diversifikaciju ruralnih gospodarskih djelatnosti, razvoj i jačanje ruralne infrastrukture, pošumljavanje, pomoć udrugama proizvođača, ulaganja u sustave kontrole kvalitete itd. Taj je program ponajprije namijenjen privatnim poduzetnicima na području poljoprivredne i prehrambene proizvodnje, te institucijama nadležnim za izgradnju lokalne infrastrukture kojom se unapređuju ruralni razvitak i seoska područja.

LITERATURA

Brnčić, A. [et al.], 2005. *Mali leksikon Europskih integracija* [online]. Zagreb: Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija. Dostupno na: [http://www.mvpei.hr/ei/download/2005/06/15/Mali_leksikon.pdf].

Glossary. Available from: [http://europa.eu/scadplus/glossary/index_en.htm].